Төрөөбүт түөлбэбит чэчирии сайыннын!

2007 сыл

САНГА ОЛОХ

Муус устар 3 күнэ оптуорунньук

№ 40 (9615)

Чурапчы улууһун хаһыата

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Баһылык сүбэтигэр

Кулун тутар 27 күнүтэр Улуус баһылыгын сүбэтигэр алта боппуруос көрүллүннэ. Бастакынан буолан аастыт улуус дьаһалтатын отчуотун түмүтүнэн дьаһал тарыста. Нэһилиэктэринэн хомуллубут этиилэр уонна ыйыылар киирдилэр. Улуус дьаһалтата хас нэһилиэк аайы соруктары туруоруннан инники үлэр былаан ыытарын биллэрдэ. Мунньах кыттыылаахтара этиллибит үлэлэр былааннарын дьүүллэһэн эбии этиилэри киллэрдилэр. Ол курдук Одьулуун, Хатылы, Мугудай, Болтоно уонна да атын нэһилиэктэр баһылыктара, тэрилтэ салаһаччылара санааларын этэн нэһилиэктэрин интэриэһин туруорустулар. Үгүс мөгөр ыанньык ынахтарган ньирэйдэри ааарыы чэрчитинэн оҕолорго ЛТО-лар тэриллиилэрин наадата ыйылынна. Субан сүөһүү сайынгы кэмнэ анал хаччахха сайылатыы турда. Нэһилиэктэр бюджет үбүлэһиннэриттэн 1 % көрүллүөх ирдэнэр. Эт оноруутун боппуруоһугар сүөһүү анаан аһатыы системата нэһилиэктэринэн тэриллэрэ былаанга киирдэ. Манна дарытан сүөһү-сылгы аһылыгын хаччыллыы туруктаах буоларыгар ыйыылар иннэрэ кэтиригэр ыйыы киирдэ. Сылгыны иитии хайысхатыгар кооперативтары тэрийии быланнанна, бизнес ыан кымыс оноруута соруктарга киирдэ, сылгы базаларын туһугар тэрийэччиэн тыа хаһаайыстыбатын управлениета ананна. Манна эксперимент сэбиэтэ бу сылларга нэһилиэк аайы база тутуллуоҕун кредиттэһии боппуруоһугар үлэлэһиэхтээх ыйылынна. Чурапчы тыа хаһаайыстыбатыгар эксперимент үчүгэй түмүктэрдээҕин ыйан туран эксперимент сэбиэтэ үлэтин бу ыйыллыбыт сылларга кэнэтэрэ эрэйиллэр, хас нэһилиэк аайы анал программаннан үлэлэһии барыахтаах.

Хаһаан уутун куттала суох ыытыы комиссиятын үлэтин былаанын биэрэттилэр. Манна чуолаан тэриллэргэ, анал сулууспаларга, нэһилиэктэр комиссияларыгар ыйылар киирдилэр, соруктар туруорулуннулар. "Маарыкчаан" ПО бу боппуруоска үчүгэй балаһанаахтык тэрийэн иһэрин хоһоолуур онорон ыйдылар.

Түмүккэ санитарнай ыраахтыгы ыйдарыыны иннитинэриии Т.И. Портнягина оҕордо уонна нэһилиэктэринэн добровольнай баһаарынай дружиналар тэриллиилэрин туһунан Н.И. Петров иннитинэрдэ. Нэһилиэктэринэн бу тэрээһиннэргэ булгуччулаахтык ситэ-хото барааллырыгар ирдэбил нэһилиэк баһылыктарыгар турда.

А. ЗАХАРОВ.

Пенсия улаатыытын туһунан

РФ Правительствотын "**Пенсия базовай уонна страховой чаастарын индексациилааһын коэффициеннарын биллэрэ туһунан**" кулун тутар 27 күнүнээҕи 181 №-дээх уураахтар олоҕуран муус устар ыйын 1 күнүттэн пенсия уонна ыйдаҥы хаҥчыннан төлөбүрдэр улаатыллар.

Пенсия базовай чааһа 1,075 коэффициеннга (7,5), страховой чааһа 1,092 коэффициеннга (9,2) индексациоланнылар. Пенсия улаатыытын көрүүгэрэ аранаар буоллахха, холобур:

1. Кырдьаҕаһынан пенсия уонна 2 степеннээх инвалиттэн пенсия орто хаамыыта кулун тутарга 3560,55 солк. эбит буоллаҕына, иитиллэн базовай чаастара 1449,13 солк., страховой чаастара 2111,42 солк. Муус устар ыйтан пенсиялаан базовай чааһа 1449,13 х 1,075 = 1557,81 солк., улаатыыта 108,68 солк., онтон страховой чааһа 2111,42 х 1,092 = 2305,67 солк., улаатыыта 194,25 солк., онон пенсия уопсай улаатыыта 302,93 солк. (108,68+194,25).

2. 80 саастаах кырдьаҕас уонна 3 степеннээх инвалит базовай чааһа 2898,25 солк. эбит буоллаҕына 3115,62 солк. тиийдэ, улаатыыта 217,37 солк. онтон страховой чаастара барыллаан 2100,56 солк. эбит буоллаҕына 2293,81 солк. тэҥнэһэр (2100,56 х 1,092), эбиллиитэ 193,25 солк., пенсиялаан уопсай улаатыыта 410,62 солк. (217,37+193,25) буолар.

3. Иитиммытин сүтэрбитинэн уонна 1 степеннээх инвалиттэн пенсиялар орто хаамыыдарыгар 2176,50 солк. эбит буоллаҕына, иитиллэн базовай чаастара 724,56 солк., страховой чаастара 1451,94 солк., муус устар ыйтан базовай чаастара 778,90 солк., страховой чаастара 1585,52 солк. тиийэр, пенсия улаатыыта 187,65 солк. тэҥнэһэр.

4. Иитиммыллэх дьоҥҥо: 1 оҕолоох базовай чаас 483,04 солк. эбиллэр эбит буоллаҕына индексация кэнниттэн 519,27 солк., 2 оҕолоох 1038,54 солк., 3 оҕолоох 1557,81 солк. буолла.

Социальнай пенсиялар базовай чаас урдэһиннэн 1,075 улаатыллар:

– инвалит оҕолор, оҕо эрдэхтэриттэн 2, 3 степеннээх инвалиттэр пенсиялара 2898,25 солкуобайтан 3115,62 солкуобайга, эбиллии 217,37 солкуобай.

– үлэ ыстааһа суох кырдьаҕаһынан, 2 степеннээх инвалиттэн уонна иитиммытин сүтэрбитинэн пенсия ылааччылар пенсиялара 1449,13 солкуобайтан 1557,81 солкуобайга, эбиллии 108,68 солкуобай.

– үлэ ыстааһа суох 1 степеннээх инвалиттэргэ 1231,75 солкуобайтан 1324,13 солкуобайга тэҥнэһиэҕэ, эбиллии 92,38 солкуобай.

Льготалар оппуларыгар көрүллэр ыйдаҥы хаҥчыннан төлөбүр (ЕДВ) хаамыыта пенсия базовай чааһын үрдэһиннэн 1,075 улаатар:

Федеральнай регистрга киирэччи льготаннан туһанааччыларга:

– эмп төлөбүрэ 443 солкуобайтан 513 солкуобай.

– айан төлөбүрэ 34 солкуобайтан 57 солкуобай.

Ону таһынан эмп уонна айан төлөбүрдэриттэн ураты льготаларга хаҥчыннан көрүллэр төлөбүрдэр:

– сэрии инвалиттэригэр 1823,20 солкуобайтаннан 1959,94 солкуобай.

– Чечня сэриитин кыттыылаахтарыгар 788,11 солкуобайтан 846,99 солкуобай.

– сэрии кыттыылаахтарын кэргэттэригэр 213,06 солкуобайтан 228,81 солкуобай.

– 3 степеннээх инвалиттэргэ 1133,14 солкуобайтан 1217,90 солкуобай.

– 2 степеннээх инвалиттэргэ 673,10 солкуобайтан 723,36 солкуобай.

– 1 степеннээх инвалиттэргэ 443,08 солкуобайтан 476,09 солкуобай.

– инвалит оҕолорго 673,10 солкуобайтан 723,36 солкуобай улаатыллар.

Пенсионнай Фонда улуустааҕы управлениета.

СПОРТ

НЕРЮНГРИ – ЧУРАПЧЫ ПРОБЕГ

Кулун тутар 26-30 күнүгэр Саха сирэ Россия састаабыгар киирбитэ 375 сылыгар, Нерюнгри – Чурапчы шефтэһиитэ 30 сылыгар уонна Чурапчытаабы оҕо спортивнай республиканскай интернат-оскуола үйэ аҥардаах үбүлүйүгэр анаммыт Нерюнгри – Чурапчы маршрутунан чэпчэки атлетикаҕа пробег буолла.

Пробег интернат-оскуола директора, РФ физкультураҕа уонна спорка туйгуна Н.Н. Гуляев, оскуола уонна Чурапчытаабы государственнай физкультурнай институт көмүлүөһиннэриннэн ыытылынна. Үөһээ Дьааҥы Бочуоттаах гражданина, интернат-оскуола директорын спортивнай чаастыгар солбуйаччы М.В. Ноговицын пробег салаһаччытынан, үйүн дистанциялаах пробеттарын эдьэҕэ кыттыбыт, институт сүүрүү отделениетын старшай тренера, РФ физкультураҕа уонна спорка туйгуна Е.К. Абрамов старшай тренериэн сыныттылар. Бу пробегка уопсайа 14 киһи кыттыбыта. Ол иһигэр 5 интернат-оскуола үөрэнээччитэ, 6 институт студена, Мыйдаҕаабы оскуолатын сүүрүүтэ тренерэ А.К. Попов уонна институт спортивнай бырааба А.Р. Ноева киирдилэр.

Пробег кыттыылаахтара кулун тутар 26 күнүгэр күнүс 1 чаастан Нерюнгри куораттан туруммуттара. Кыһыгы спартакиадаҥы уонна пробегы аһыы үөрүүлээх чааһын Нерюнгриттааҕы механическай завод генеральнай директора Н.А.Чаусский эҕэрдэ тылынан уонна күрэх, пробег кыттыылаахтарыгар ситиһиини баҕаран туран аста. Сүүрүктэр уопсайа 5 күн устата 996 км ыраахтаны сүүрдүлэр. Ол курдук бастакы күннэ 267 км (Нерюнгри – Алдан), иккис күн 188 км (Алдан – Үөһээ Амма), үһүс күн 236 км (Үөһээ Амма – II-Дьиппий), төрдүс күн 133 км (II-Дьиппий – Төхтүр), бэһис күн 162 км (Төхтүр – Чурапчы) дистанциялары бардылар. Алдан, Үөһээ Амма, II-Дьиппий, Төхтүр сирдэриэр сылаалаах күн кэннитэн хоноллоругар, олохтоох ыаллар, дьаһалта тэрээһини ыытан, кемо буолан сүүрүктэр сарсыҥҥы күннэригэр күүс-уох ылан, сылайар диэни билбэккэ каллилэр. Пробег устата институт бырааба А.Р. Ноева сүүрүктэр доруобуйаларын кэтии сыныттта. Бэһис күн, кулун тутар 30 күнүгэр, киэһэ 17.30 мүнүүтэҕэ интернат-оскуола томторугар ытыс тыаһынан сүүрүктэр пробегтарын ситиһиилэхтик түмүктээтилэр.

Бу киэһээ пробег кыттаччыларыгар эдьэх истиг тыл этиллиэҕэ уонна физкультура, спорт сайдыыларыгар бэйэлэрин сэмэй кылааттарын киллэрбиттэрин иһин ойдөбүнньук бэлэх туттарылынна. Түмүгэр пробег кыттыылаахтара өссө ыраах дистанцияҕа бараргa баҕа санааларын эттилэр.

Антонина КАРСАНАЕВА,
"Чэбдик" пресс-кинн.

Чурапчы улууһун нэһилиэктэрин икки ардыларыгар спортиннга күрэхтэһии

балаһыанньата

Буолар сирэ, бириэмэтэ:
Хоптоҕо нэһилиэгэ, муус устар 6 күнэ, күнүс 2 чаастан.

Тэрийээччилэр:
Улуус дьаһалтатын физкультураҕа уонна спорка отдела Хоптоҕо нэһилиэгин дьаһалтата, улуус ытыыта спордун федерацията.

Кыттаччылар:
Улуус нэһилиэктэриттэн 3-түү киһилээх хамаанда.

Күрэхтэһии усулуобуйата:
Хас бириидии кыттаччыга үс ытар балаһыанньаҕа 12 мишень тэриэлкэ анал станогунан ыытыллар, 16 ытыы көрүллэр.

Кыайыылааҕы быһаарыы:
Уопсай ытыы түмүгүнэн элбэх тэриэлкэни таппыт хамаанда кыайыылаарынан тахсар.

Хос быһаарыы:
Хас бириидии кыттаччы 16 устуука ботуруону, саатын бэйэтэ аҕалар.
Хамаанда анал бэлиэлээх буолара ирдэнэр.
Миэстэтигэр ботуруону атыылаһыахха сөп.
Хамаанда туруорбатах нэһилиэккэ 20 ыстараантыыр очко бэриллэр.

Наҕараадалааһын:
Кыайыылаах хамаандаҕа диплом уонна мэтээл туттарыллар, II, III миэстэни ылбыт хамаандалар мэтээлинэн, грамоталарынан наҕараадаланаллар.

Чурапчы улууһун нэһилиэктэрин икки ардыларыгар куйуурга күрэхтэһии

балаһыанньата

Буолар сирэ, бириэмэтэ:
Хоптоҕо нэһилиэгэ, муус устар 6 күнэ, сарсыарда 9 чаастан.

Тэрийээччилэр: Улуус дьаһалтатын физическэй культураҕа уонна спорка отдела, Хоптоҕо нэһилиэгин дьаһалтата, улуус ытыыта спордун федерацията.

Кыттаччылар:
Улуус нэһилиэктэриттэн 3-түү киһилээх хамаанда – оскуола оҕото, ыччат, аҕа киһи.

Күрэхтэһии усулуобуйата: Мандатнай кэнниттэн тута старт биллэриллэр. Хамаандалар ыйыллыбыт сиргэ 2 чаас 30 мүн. устата куйуурдууллар.

Кыайыылааҕы быһаарыы: Куйуурдааһын түмүгүнэн кыайыылаахтар бултаммыт балык ыйааһынынан быһаарыллаллар.

Хос быһаарыы: Хас бириидии хамаанда анал формалаах, эмблемэлээх буолара ирдэнэр.
Туттар тэрили барытын хамаанда бэйэтэ аҕалар.
Күрэхтэһии кэмигэр хорчуопка тэриллэр.
Хамаанда туруорбатах нэһилиэктэргэ ыстараантыыр очко бэриллэр.

Наҕараадалааһын:
Кыайбыт хамаандаҕа диплом уонна мэтээл туттарыллар, II, III миэстэ буолбут хамаандаларга грамота, мэтээл туттарыллар.

Улуус спорка отдела.

Үөрэх-иитии эйгэтигэр

Киэн туттар учуутал быт

1977 сылааччаа Гаврил Михайлович Саха государственнай университетын бүтэриэ́ннэтэн физика учуутальынан үлэлиэр. Эдэр учуутал оскуола-интернатка үлэтин саҕалаабыта. Бу бойоҥ олохсуйбут традициялаах, учуутал – оҕо, оҕо уонна оҕо иккиэ ардыларыгар ураты сыһыан үөскүүбит, сурулуубатах сокуоннардаах бойоҥ дьиэтэ оскуола. Бу оскуолаҕа кылаас баһылыктар иитэр эт-хаан өттүнэн сайдыылаах, эрдэс улуустартан мустубут, мэник-тэник уолаттар буолаллар. Саҥа кэлбит кэнник борубалаанын, утан-аньан да көрүү баара. Манна "бойоҥ кэнниттэ" буолар, оҕолор эрдэлэрин ылар чаҥчыкка суох.

Саҥа кэлбит физика учуутальын туһунан соҕуйан, үөрэх, биһиэхэ кэскиллэркылаас кылаас аайы оҕолор ортолоругар иҥэлэрин быйа барбыттара. Гаврил Михайлович уолаттар куттарын тута сүүйбүт. Ол курдук киэн тоҕо спорду өрө тутара, кэпсиэрэ кытта тэҥнэ хаар бөҕөхсиэ, саҕаламаҕа, бөтүүктэҕэн да турара, харса суоҥ. Онтон уруогар прдбиллиэҕэ, бэйэтин предметын соҕотоҕун, билэрэ. Киэн учуутал быһыытынан бэйэтин суолун булбут төрүөтүнэн буолар: оҕоҕо таптал, үлэҕэ бэрилии, бэйэ кэнниттэн быһыытынан сиэрэ, умсугутуулаах буолуу. Учуутал бэйэтэ тутунан да умсугуйан туран дьарыктаммат, биллиэҥ кыраҕас буоллаҕына оҕо интэриэһэ кинээхэ сүтэр.

Биллиэн Гаврил Михайлович бэйэтэ туспа үөрэтэр методикалаах, үөрэхтоһуо-сайдыылыгар көрүүлэрдээх, саха оҕотун сайыннарыыга туспа философиялаах, республика киэн туттар учуутала.

Киэн республикаҕа учууталлар конкурстарыгар эрдэлэхтик кыайыыта, Россияҕа ситиһиилэхтик кыттыыта тэбиэлэх үөрүүнү, оҕо хотоҕуллуунуу тыа сиригэ учууталлардыгар аҕалла этэй? Бу ситиһиилэр кинээхэ бэйэтиэр умнуллубат түгэнэрэ өрө буолбакка бойоҥ үлэтин саҥатан көрүүнү, сыаналаммыты, саҥа сыһыаны, иннэни быһаччайы үөскэтиитэ саарбаҕа суох. Спорт эйгэтиэр эталлэрэннэ, кыайар чаҥчыкка, кыайыылаарыынан хаалар ыарахан. Онтон Гаврил Михайлович кыайыылаарыынан күн бүгүнүтэр, уонтан тахсыс сыл тухары биллиэн кэлэ ааҥнаах кэскиллэ кытта

Гаврил Михайлович Яковлев, Чурапчытаабы республиканскай спортивнай оскуола-интернат физикаҕа учуутала, Саха Республикатын үтүөлүөх учуутала, Россия үөрэҕириитин туйгуна, Республикатаабы "Сыл бастын учуутала – 1992" конкурс кыайыылааҕа, Бүтүн Россиятаабы "Сыл бастын учуутала – 2003" конкурс суперфиналыгар, Кыһыл көмүс "Россия учуутала" знак хаһаайына, Методист - учуутал, "Саха Алтан оҕолоро" фондаа лауреата, Учууталлар идэлэрин үрдэтэр институт уруу көмүс знагын хаһаайына, Икки төгүл Соросовскай учуутал, Бүтүн Россиятаабы Олимпиадаларын кыайыылааҕа, Икки төгүл республикатаабы физика учууталларын олимпиадаларын кыайыылааҕа, Национальнай бырайыактар чэрчилэриттэн ыытыллыбыт Россия Президенин Путин В. В. "Россия бастын учуутала" конкурсун кыайыылааҕа.

ипитин хаммаҕа да биэрэ илик. Физик эрэ быһыытынан буолбакка кэнни быһыытынан киэн көрүүлөөх, бөҕөлөөх, барыы бөҕөрүүстэрэ бэйэтэ сабаҕалаанын ыгардааҕа кэнниэн тардар күүстээх. Бэйэтин философскай көрүүлэрин маанык ыстатыйаларга сурулуубута: "Относительно происхождения народа саха" (1992), "Уровень технико-технической подготовленности как показатель интеллектуального развития юношей-бөрөлөрө" (1998), "Параллели философии Древней Индии и народа саха" (2000), "Поиск "исчезающего интеллекта"" (2000), "Философские взгляды народа саха" (2003), "Интеллектуальное развитие учащегося-спортсмена" (2001), "Использование олохо на уроке физики" (2006), "Философия мировоззрения народа саха" уодаҥ. Былырыын улуус, республика хаһыаттар тахсыбыт "Бэйэни обутэбит Улуу Кудаҥса" ыстатьыйата киэҥ сэҥэриннэн ылбыта. Ыстатьыйалар аҥаардыгар да автор төрөөбүт норуотун историятын, культуратын хасыһан ыйытыйыннар, кэпсиэннэр сыраларын туоһулуулар. Онтон төрдүн-уҥуун биллэр, ытыктыыр эрэ киэн патриот буоларга саарбаҕа суох.

Физика айылҕа сокуоннарын, кастуулэрин үөрэтэр наука буоларынан тулалыыр эйгэни, олоҕу кытта сибээстэн үөрэтиллэр эрэ оҥоҥ быдан ойдоҥуутуо буоларын Гаврил Михайлович хас биирдии уруогар сатабылаахтык туһанар. Физиканы оскуолаҕа үөрэтиини учуутал быдан киэҥник ойдуур. Ол курдук бу уруок иистэ:

– оҕо бүтүн планета, айылҕа, норуот олоҕун кытта сибээстэхэ, кэнни сорохтоо буоларын ис сүрүннүн ыгыллыарыгар, сайдыылаах эйгэтиэстэхэ ойдуурүгэр;

– итэҕэл омуктар культураларын ойдуурүгэ, кэнниэр икки ардыларыгар сотуох сыһыаннаһыын;

– аан дойдуну сатаан аҕаарар уонна иҥнэлиэ сиэрэ иитиллиэхтэр кэбиит биллиэ, сатабыла тиэрэх буоларын сыал-сорук оҥостон үлэлиэр.

Киэн байанайдыах бүтүүт Саас, күҥүн айылҕа оҕо айылҕалыын алтыстарына, ойуу-санаатын кэнниэн ырытыстарына, кэнн күүҥүн, таабырынын, дьиэтиттэн, кэрэтэн сылын аайы саҥалыы биллиҥнэ, хордоҕуйа, ойдоотоҕуйа күүс ылыыр, иннэкиэ эрэлэ улаатар. Бүлүү, айылҕа туһунан бүппөт албох хэпсээнэ, түбэлтэлэрэ учуутал уруокка, эйэ дьарыкка сылайбыты аҕарар, сэрэхэтэр ньымалара буоллаларын аҕаан олохха, айылҕаҕа сыһыана

тический конференциҥа ситиһиилээхтик кытыыллар. 1999 с. Алена Терентина "Мои взгляды на истоки национального танца народа саха" дакылаата Бүтүн Россиятаабы конференциҥа 1 степеннээх дипломунан, "Баҕарыы" фонда стипендиэтинэн, 2000 с. "Проблемы реализации продуктов сельского хозяйства в современных рыночных отношениях" дакылаата II миэстэнэн наҕараадаламмыта. 2000 с. Лена Лебедева "Рынок ценных бумаг" регионнаабы конференциҥа лауреат үрдүк аатын ылбыта. 2000с. Яна Яковлева "Саксий след в истории народов" үлэтэ регионнаа лауреат, 2002 с. "Взаимовлияние физического и информационного полей на формирование абстрактного пространства" үлэтэ регионнаа лауреат, 2003 с. республикаҕа 1 миэстэ буолбута.

Гаврил Михайлович улуус үөрэҕин сиэмэ сайдыытыгар кылаата кырата суох. Улуус соҕуруу үөрэҕэр студенциэрэ ойуур фондатын чилиэнэ буолан, Москва куорат 4 үрдүк үөрэҕин кытта дуоҕабардаһан, 30-тан тахса оҕо онно үөрэнэриэхтэр олук ууруспута. Саха государственнай университет ректорын бириэҥнэйин "Учитель доверия" буолбута. Үөрэппит оҕолорутан 70-тан тахса оҕо технический, экономический үрдүк үөрэх кыһаларыгар үөрэнэ сылдьаллар. 2005 сыллааччаа "Ленскэй кырдаҕ" физико-математический форум физикаҕа филиала кэнэ эҥэр регионнаа оҕолорун эйэ дьарыктыырганнан аһыллыбыта. Үөрэтэр оҕолорун иннинэ идэлэрин талыыларыгар, олохха соҥуоох суолу булуулуларыгар утумнаахтык үлэлиир. Үөрэппит оҕолорун кытта сибээһи куруук тутар. Хайдах үөрэнэ сылдьалларын, туугу үлэлиэрин, туох ситиһиилэхтэрин кэтэн көрөр.

Биир идэлээхтэриэ́ннэ республика, улуус иннэн авторскай курстары ыытыта бэйэтин үлэтин уопутун кэнэгник тарҕатар, суоллаар, амалыыр.

Гаврил Михайловичы биирдэ көрбүт, истибит киһи умнубат. Былырыын хаһыа да буолан Бүлүү ороҥнуутар бара сылдьыыбыыт. Онно хас сылдьыыбыт оскуолабытыгар кэлэн биэкэ [illegible], бөҕүүлэрэ сохтөрбүт. Батыһа сылдьан кэнниэ истиэхтэрин, хаһыаттаахтарын бараллара. Ол курдук түөкүт сөрбөтиэр батыһан кэлэн сарсыарда биэс часка диэри атын улуустартан кэлбит коллеганнарбыт Гаврил Михайловичтыын кэпсэппиттэрэ, мөккүспүттэрэ, кэнн аҕаарыыларын сэргээн истибиттэрэ. Сарсыарда үорбут-кэпүт дуоһуйбут сиэрэйдээх дьиэнэр "Чурапчылар үчүгэй да дьоннооххут!" диэбиттэрин киэн тутта да, үөрэ да истибиппит.

И. Р. ПОСТНИКОВА.

Саҥа кэнигэ

Дьоһуннук оҥоһуллан

Болтоҥо нэһилиэгин историятын кэнигэтэ таҕыста. 14 бөлүөгүнэй кэлиэстээх "223 страницалаах", үчүгэй кумааҕыта бэчээттэммит, үөрүлээх хаһыат тастаах уладан кэнигэ "Саҥа олох" хаһыат редакциятын эпиэттэтэ секретаря, Россия Журналистарын Союоҕун чилиэнэ, СР бэчээтин туйгуна А.М. Слепцов хомуйан оҥорут. Кэнигэни таһаарар комиссия чилиэнэриэн эмиэ Болтоҥо бэйэтин бас-кас боҕо З.Е. Егоров, А.В. Ефремов, Г.Г. Лебедев, Н.Н. Попов, Н.Н. Игнатьев, Н.М. Кладкин уонна С.М. Слепцов ылыллыбыттар, элбэх күүстэрин, сыраларын ыыппыттар.

Билэрбит курдук, Болтоҥо кырдьаҕас, бай историялаах түөлбэлэрбиттэн биирдэстэрэ буолар. Хотугулуу илин, илин өттүнэн Таатта улууһун Тыараһа нэһилиэгин, арыаны хоту өттүнэн Кытаанах, Сылаг нэһилиэктэрин, арыаннан Хатылы нэһилиэгин кытта быыстаһар. Кэнн нэннэн Таатта, Түөйэ, Наммара үрэхтэрэ аҕаллар, элбэх алаас сирдэрдээх.

Кэнигэ олох, үлэ барыы эйгэлэрин сэҥээрэн хабар үгүс разделлардаах. Олоҕу билиҥнэрдэххэ манныктар: "Кимтэн кэннэрэхпитий, хантан хаппаахпыт?", "Гражданскай сэрии, холбоһуктааһын сылларыгар", "Кэннэлэр албан аатта умнуллубат" (Аҕа дойду Улуу сэриитигэр сылыгынаан), "Нэһилиэк хоту кэбэрдэлээтин историятыттан", "Тыыннаах кыайыыны үнаммыттара" (сэрии сылларыгар), "Аллаах-Үүн таһаҕастар", "Н.Д. Субуруускай аатынан колхоз, совхоз тэриллиитин уонна сайдыытын историятыттан", "Үөрэх, сайдыы суолуттан", "Аҕаар баллаҥнан саҕаланан", "Эмп тэриллиитин сайдыыта", "Бэйэйдар, күүстээхтэр, сымсалар", "Кинолэриннэн кэнн туттабыт", "Болтоҥо кэскиллээхтик дьаһанар", "Нэһилиэги салайсыбыттара" Кистөрүн курдук, барыта биллиннааахтык, сатабыллаахтык аттарылаан киллэриллибит.

Болтоҥо хаһан да бэйэтин производственниктэриэ́ннэ аатырарын сэрэ кэнг биллиилээх дьоннорунан суруйуллан-сурааһырар. "Нэһилиэк биир уратытынан аан дойдута, Союза, Россия, Саха сиригэр тиийэ биллибит ученайдар, политическай деятелэр, суруйаччылар, артыыстар төрөөбүт дойдулара буолар", – диэн суруллар кэнэҥэ. Саха бастакы лингвист-ученайа, сахалыы суругу-бичиги төрүттэтэччи С.А. Новгородов, Социалистическай Үлэ Героя В.М. Кладкин, советскай-партийнай үлэһиттэр И.Д. Субуруускай, И.П. Листиков, П.М. Массаев, этнограф, фольклорист, кырдьаҕас үөрэтээччи А.А. Саввин, драматург В.А. Саввин, ученайдар Г.Г. Макаров, К.Ф. Федоров, суруйаччылар Болот Боотур, Дьуон Дьаҥылы, Күн Дыырбинэ, Михаил Доҕордуурап, Сэмэн Тумат, Василий Яковлев, хулуҥуньуктар И.Д. Ефремов, К.К. Колесов, М.Н. Гуллева ... – маннык барыбыттар биллэр аатта салҕана туруохтарын сөп.

Кэнигэ нэһилиэк баһылыга Н.Н. Попов: "Төрөөбүт-уоскэбит Болтоҥобут сайдарын, дьоммут-сэргэбит олоҕо туһаарын туһугар бука барыы күүспүтүн холбоон үлэлиэҕиг-хамсыаҕыг", – диэн тыллаанан түмүктэнэр.

500 экземпляранан тахсыбыт нэһилиэк историятын кэнигэтэ "Саҥа олох" РИХ ГУ киоскатыгар атыыта кэлиэ. Биэрэ, уруна сылдьарга тиэтэйиэ! Сыаната – 350 солк.

Семен ДАНИЛОВ,
Россия Суруйаччыларын уонна Журналистарын союзтарын чилиэнэ.

Барыбыт үөрүүтэ

Бу күннэргэ кэнн сыралаах үлэтин болиэтэлэр "Саха Республикатын үөрэҕириитин туйгуна" буолбутун туһунан оскуола директора Н. Н. Гуляев эйгэлиэрбитин мустубут дьон бэрэ тыаһынан көрүстүлэр уонна үлэтэ үрдүктүк сыаналаммыттаах эҕэрдэлээтилэр.

Тыл эпиитэр Владимир Семенович туруу үлэһит, сүбаһит, уопсай дьаһалта кэнн ыалдьар, уустук боппуруостары быһаарыыга күүс-көмө буолар кэбиэн буолбутун чорботон бэлэхтэтилэр. Интэриэннэрэ, билиҥ бэйэлэрэ ааҕыт, ыал нэйэ, аҕата дьон, кэнниэрэ сыратын уурбутун, суоллаарын-иистэрин булуналларыгар тэрэх буолбуттуттар махтал, баһыыба тылларын этиллэр.

Убаастабыллаах Владимир Семенович! Үбүлүөйүгүнэн, үлэҕэр ситиһиэх сыаналаммыттаах эҕэрдэлээн турамыт өссө да биһиги ортобутугар миэстэрэннэн сылдьыыбайа, сүбэҕиэн-амаҥынан күүс-көмө буола дьоҥуҥ-сэргэҥ ортотугар этэнтэ олор диэн алгыстыгын тиэрдэбит.

Е.Е. ГАВРИЛЬЕВА
Е.В. ПИНИГИНА

Чурапчытаабы интернат-оскуола иитиэччитэ биллиэн венеция олорор Владимир Семенович Макаров 80 саһын тоҕоччу туолла. Интернат-үөҥүйбут оҕолорогун үөрүүлээх туганы тэриийэ, көмө-сүбэ буолан биирдэ үлэлэбит коллеганнарын, айымахтарын түөкүн, остуол тэрийэн болиэтэтилэр.

С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын 135 сыла

ТӨРӨППҮТ ИТЭҔЭЛИН ТОЛОРОН

Араас норуоттар педагогикаларын үөрэппит профессор В.Н. Волков "Оҥоҥу иитиигэ бастакы киһиэн ийэ-аҕа, онтон эбээ, эһээ буолаллар" - диэн тоҕоҕолоон бэлиэтээбиттээх. Кырдьык оҥоҥу иитии, кинини сайыннарыы дьиэ-кэргэнтэн саҕаланар. Дьиэ-кэргэнгэ бэйэ-бэйэҕэ сыһыан, уопсай турук, аймаҕы кытта алтыһыы улахан оруолу ылаллар.

С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолата оҥоҥу иитиигэ уонна үөрэх хаачыстыбатын үрдэтиигэ сүрүн проблемаларынан оскуола, общественность уонна дьиэ-кэргэн айымньылаахтык биргэ үлэлээһиннэрин ситимнээһин буолар. Бу үлэни олоххо киллэрэр сыалтан, оскуола Чурапчы сэлиэиньэтигэр 500-кэ диэри дьиэ-кэргэни, 30 тэриллэни, 20 туөлбэни хабан үлэтин "Оскуола, общественность, дьиэ-кэргэн" уонна "Өйөбүл" диэн анал бырайыак программатынан үлэлиир.

Үөрэх кыһатын бу ыытар үлэлэригэр сүрүн көмөлөһөччүлэриэн буолаллар: "Тирэх" аҕалар общественнай тэриллэлэрэ (президент Н.Н. Новгородов), "Олук" төрөппүт кэмитиэтэ (председатель Г.П. Кардашевскай), "Күбэй" ийэ сүбэтэ (председатель М.С. Филиппова), "Сиэрдьит" норуот педагогикатын ассоциацията (председатель П.И. Попова).

Мин бүгүн "Олук" төрөппүт кэмитиэтин үлэтин туһунан сырдатыахпын баҕарабын. Кэмитиэт председателиэн Гаврил Петрович Кардашевскай ситиһиилээхтик үлэлиир. Кини бу, чэпчэкитэ суох общественнэй үлэҕэ сэттис сылын үтүө суобастаахтык үлэлиэн, оскуола бары ыытар дьаһалларыгар быһаччы кыттыыны ылан, оҥоҥу иитиигэ бэйэтин кылатын киллэрэ сылдьар,биир тарбахха баттанар төрөппүпүт буолар.

Гаврил Петрович... сүрүн үлэтэ РЭС страршай маастара. Кини бэйэтин идэтин толору баһылаабыт, улахан уопуттаах салайаччы, дьоҥу кытта үлэҕэ дьоҕурдаах, бэйэтин санаатын аһаҕастык этэр, билиниги кэм киһитэ буоларынан оскуола коллектива киэҥ туттар. Кэргэнэ Александра Григорьевна улуустааҕы балыыһаҕа акушерканан үлэлиир. Кини кэргэнэ Гаврил Петрович оскуолаҕа төрөппүт кэмитиэтин салайарын иитэ быһыытынан өйүүр.

Калэр кэнчээри ыччаппыт туруктаах олохтоох, дьоһун санаалаах, үрдүк эпиэтинэстээх буола улаатталларын туһугар "Олук" төрөппүт кэмитиэтэ маннык сыалы-соруту туруоруунан үлэтин тэрийэр: төрөппүтү оскуолаҕа ыытыллар дьаһалларга кытыннарыы, төрөппүт оҕотун иитэр эпиэтинэһин үрдэтии, оҕолор олоххо табатык үктэнэллэригэр көмөлөһүү. Бу үлэ түмүгүн, кэмитиэт төрөппүтү кытта үгүс өрүттээх үлэни ыытар. Сылын ахсын иэлэр уонна аҕалар иэдизлэлэрин, "Амарах санаа" акциятын, туөлбэнэн уонна тэриллэлэринэн төрөппүтү педуоҕохтээһин, төрөппүттэргэ анаалаах конференциялары, төрөппүт мунньахтарын, "Идэни таба талыы – олоххо суолу булуу" улахан кылаас оҕолорутар семинардары уонна да атын дьаһаллары былааннаахтык ыытар.

Төрөппүт научнай-практическэй конференциятыгар саныыларын этэллэр, дакылаатыын кытталлар. Түмүгүн оскуола төрөппүттэрин дакылаата республикаҕа тарҕанна: Н.Д.Дьыдаев "Оҥоҥу кыра саһыгар иитии", С.С.Платонов "Норуот педагогикатыгар олоҕуран уол оҕону иитиигэ аҕа оруола", П.И.Попова "Оскуола саастаах оҕону өбүгэ үгүө үтэстэриэн иитии". Бу дакылааттар "Дьиэ-кэргэн уонна оскуола оҥоҥу иитиигэ" диэн ИПКРО 2005 сыллаахха таһаартарбыт кинигэтигэр киллэрилибиттээрэ. Н.Н.Новгородов "Оҥоҥу этхаан оттүнэн чэбдигирдии" диэн дакылаата "Народное образование" сурунаалга бэчээттэммитэ.

Оскуола төрөппүттэрэ оскуола тэрийэр бары дьаһалларыгар актыыбынайдык кытталлар. Ол курдук "Тирэх" оҥо сайыныгы сыныналаг лаагыра тэриллиитигэр Гаврил Петрович улахан өнөлөөх. Лаагыр улэтигэр-хамнаһыгар транспорынан көмөлөһөн төрөппүттэр махталларын ылбыта.

Оскуола төрөппүтэрин уопсай мунньахтарынан уонна педколлектив сыанналаһыныан кэмитиэт үлэтэ сылын аайы "үчүгэйдик" сыанналанар.

2004–2005 үөрэх дьылыгар, улуустааҕы үөрэх управлениета тэрийбит улуус оскуолаларын родкомнарын үлэтин-хамнаһын көрүү конкурска аҕа кэмитиэтэ уонна родком Гмиэстэни ылбыта.

2005–2006 үөрэх дьылыгар, родком общественнаһы кытта үчүгэй үлэтин иһин, улуустааҕы үөрэх управлениетыттан Бочуотунай грамота туппута. Төрөппүт кэмитиэтэ бэйиэлгэ үөрэх дьылыгар улуустааҕы аһаҕас аан күнүгэр "Оҥоҥу таба иитии - төрөппүт дьоло" диэн маастар-кылаас ыытыыта.

2006-2007 үөрэх дьылыгар, "Олук" кэмитиэтэ эйбэх интэриэһинэй дьаһаллары ыытта. Олортон биир солун дьаһаллараынан бу дьыл кулун тутар ыйын 16 күнүгэр, оскуола 135 сыллаах үбүлүөйүн көрөө, "Сомоҕолоһуу – оҥоҥу иитиигэ үтүө ньымы" диэн улуустааҕы социальнай педагогтар семинардарыгар кыттан 32 кылаас кини көҕүлэһиннэрэн кылаас родкомнара "Оскуолам бараҕан" диэн кылаас чаастарын ыыттылар. Бу дьаһалга 82 төрөппүт, 22 улуус оскуолаларын социальнай педагогтара уонна үөрэх управлениетыттан 2 специалист кыттыыны ылыллар.

Гаврил Петрович төрөппүттэр итэҕэллэрин толорон, "Олук" кэмитиэт үлэтин-хамнаһын соҥоохтук тэрийэн, оскуола оҥоҥу иитэр-үөрэтэр үлэтигэр уонна сыл устата үтүө суобастаахтык үлэлээн кэллэ. Мээнэҕэ да "Норуот күүһэ – көмүөл күүһэ" диэн өбүгэлэрбит бэлиэтээхтэрэ дуо. "Олук" үлэтигэр-хамнаһыгар инникэтин да ситиһиэн баҕарыаххайын.

П. И. ПОПОВА,
социальнай педагог.

ҮТҮӨ КИҺИ ВАЛЕРИЙ АФАНАСЬЕВИЧ, 70 СААСКЫНАН!

Мооттоорус аҕатын уҥуһугар уҥуһаан-тэнийэн үөскэбит Уҥаҕастыыр кыыһа Боккуойа, күн сиригэр калбит аналын толорон, алтата оҕоломмута. Сылан нэһилиэгэр Бэрэҥэ олохсуйан, онно үлэлээн, Афанасий Арепин диэн киһиэхэ кэргэн тахсан, оччотооҕу кэм былдьаһыктаах, киприлээх-тахсылаах кэмнэрин иккиэн биргэ өйөөн, өйдөөн, тулуйан, оҕолорун дьон оҥорор,атахтарыгар туруорар гына кинилэр иннилэригэр барыы ыарахаттары тулуйдахтара. Сэбиэскэй былаас сана олохтонуутугар, бастакы колхуостар тэриллилэригэр аан бастакыннан үөрэн-көтөн, сүргэлэрэ көтөҕүллэн туран ыаныык ыыахтарын уопсайдаан, саҥа олоххо тэриллибит колхуос чилиэннэрэ буолбуттара.

Афанасий күнү-түүнү билбэккэ колхуос быраабылаанньатыгар биригэдьиир туугу соруйарынан үлэҕэ, били, этэргэ дылы, төбөтүн оройунан түспүтэ. Оттон Боккуойа, эйбэх оҕолордоох киһи буолан төһө да күнү-күннүктээн үлэҕэ сылдьыбатаҕын иһин, дьиэҕэ олорон эрэ ыыах быатын хатара, сааскы ыһыыта бэлэмнээнин хамнаанньатыгар сиэмэ бурдугун ыраастааһынга - илиинэн сэлиэһинэйи, дьэҥимнэни, дьаарыссаны туһунан талан, хоруончахатын (сыыс отун) араран туттарара. Ити кэнсө Афанасийа быһан киллэрбит сиппьигэс титириктэрин хатыйыта тутан, хаар типтэриктигэр сиитэ онороро. Онон көлөһүн күнүн ыуорматын син толорор буолара. Улахан кыыс Таанньа, улахан уол Дьуруй илии-атах буолан көмөлөһөллөрө.

Баайык ирбиньэх, ыарыһах буолан көрүүгэ олус наадыйара. Аҕатын эдьиийэ Татыйаас Сыланнга Улахан Күөлгэ олороро, айаҕалыы сатаан киниэхэ көрдөрө биэрбиттэрэ да, киһилэрэ эбии ыалдьан, сотору төттөрү ыларта тиийбиттэрэ. Бэрэҥэ олорор кэмнэригэр куор ыарыыта өрө туран, оҕо-уруу барыта ньымсы ыалдьаннар, ыаллар ааннарын туора быа тардыбыттара эбэтэр туора күрдьэҕи уурбуттара, түннүктэрин таҥаһынан сапыыттара. Дьон-сэргэ сибигинэйэн кэпсэтэр буолбуттара, ыаллар хардары-таары сылдьыспат да буолбуттара. Ордук Баайык улаханнык ыалдьан дьоҥун куттаабыта, өйүн сүтэрэ-сүтэрэ кэлэрэ, нэһилэ тамаҕын сиитэн эрэ сытаахтыыра. Дьоно хардары-таары маныыллара, ордук хараҕын симэтэн өй-мэйдэх ыарыытыгар ылларан сыппыта.

Биир сарсыарда ийэтэ Боккуойа айманан, ыгаан-сонгоон сор бөҕөҥү көрбүтэ. "Оҕобут ангар хараҕыттан малийдэ, аны бэйэтэ хайдах буолара биллибэт", - дии-дии таҥараттан өрүҥүйэригэр көрдөөн оҕотун үрдүгэр умса түһэн, ыгаан мунгнаммыта. Дьиэ иһэ ыар санааҕа баттатан, бары юм-ньим олорбуттара. Нөҥүө күнүгэр сарсыарда Баайык үүт сыыһа испитэ, илиитин-атаҕын хамсатан хайдах эрэ чэпчэбит курдук буолбута. Туугу эрэ саҥара сатыыра да, иһиллибэтэ. Эдьиийэ Таанньа кэлэн иһиллээн баран: "Таҥара хаһан кэлэр диир", – диэбит. Бары да соҥуйбуттар. Баайык сыыйа үтүөрэн, туран бэйэтэ хаамар, остуолга кэлэн аһыыр буолан дьоҥун үөрдүбүтэ. Били суох буолбут хараҕын илиитинэн саба тута сылдьар буолбута, таһырдьа тахсан дьиэтин таһыгар олорон эрэ үчүгэй хараҕын саба тутан баран күн диэки көрө сатыыра да, туох да сырдык көстүбэтэ, оттон абаккаран ыгаан-сонгоон барара.

1943 сыллаахха аҕылара сэриигэ ыытыллан барбыта, бэс ыйыгар хорсуннук сэриилэһэ сылдьан өлүө диэн хара сурук кэлбитэ. Оттон ыла Боккуойа соҕотоҕун оҕолорун көрөр-истэр түбүгэр сылдьан, ханна туох үлэҕэ ылалларыынан баран, үлэлэн испитэ. Кини "Сэрии таммыт", "Сиркэ", "Бэс Үрэҕэ", "Быһыттаах" сайыныктарынан үүт астааһыныгар өр сылларга эйгилэ суох үлэлээн, бастыг үлэһит аатырбыта. Оҕолоро бары улаатан, оскуолаҕа үчүгэйдик үөрэнэн, үрдүк, орто үөрэхтээх дьон буолбуттара. Таанньа – үрдүк үөрэхтээх учуутал, Юрий Москваҕа Ломоносов аатынан университекка үөрэммитэ – бу оччотооҕута сэдэх түбэлтэ этэ. Аким орто техническэй үөрэҕи бүтэрбитэ, Валерий СГУ-ну бүтэрэн нуучча тылын учууталын идэтин ылбыта. Нина – эмиэ үрдүк үөрэхтээх учуутал.

Валерий Афанасьевич Арепин СГУ-га үөрэнэр кэмнэригэр "Хомус" ансамблыга дьарыктанан, онно үөрэнэн виртуоз-хомусчут буолбута. Эдьигээнтэн төрүттээх Иван Егорович Алексеевы - Хомус Уйбааны кытта биир хоско олорбута, биир иһиттэн-хомуостан аһаабыта. Билигин Хомус Уйбаан - РФ, СР культуратын үтүөлээх үлэһитэ, профессор. Кинилиин доҕордоһуутун Валерий Афанасьевич наһаа истиг тылларынан киэн тутта ахтар, саныыр.

Арай биирдэ Сыланг орто оскуолатыгар учууталлыы сырыыттаҕына Чурапчы ороҕуонун культураҕа отделын сэбиэдиссэйэ Иван Иванович Кандинскай Валерий Афанасьевичы телефонна ыытыннаран: "Дьэ, доҕорор, улахан талаан, биллилээх киһи баар эбиккин. Хайдах билбэтэхпитий? Саха сирин делегациятын саастаабыгар кэпирэн Москваҕа концертыы барар үһүгүн. Сарсын киир, билиэтиҥ, бырайыаһыҥ, командировчайыҥ, барар транспорыҥ сарсыарда 9 чааска бэлэмнэр. Ситиһиини баҕарабын, лауреат буолан эргиллэн кэл диэн алгыыбын!" - диэбитэ.

Ити курдук Валерий Афанасьевич 1972 сыллаахха Москваҕа, Башкирияҕа үрдүк таһымнаахтык ыытыллыыбыт Саха АССР литературатын, искусствотын күннэригэр кыттан, улахан сэҥээриини, биһиргэбили ылбыта. Виртуоз-хомусчут лауреат буолан дойдутугар эргиллибитэ. Кини маннык талааныын, хомойуох иһин, улахаммык билбэттэр. Москваҕа, Башкирияҕа хомуска оонньуур концертарыгар Валерий Афанасьевич сааскы таммахтары, Сахатын сирин кэрэтин этитэн,сиэм күөхтээх кырдальыгар күөрэгэйин ыллатан, алаас саҕатыгар иһийэн турар аар хатыҥ суугунун дьүһүйэн хомуска оонньоотун саала дьоно атахтарыгар туран ытыс тыаһынан көрсүбүттэрэ, дөхсун эҕэрдэнэн атаарбыттара. Концерга саҥа кыттар киһиэхэ наһаа толлуулаах, долгутуулаах, дьикти түгэн этэ. Сүмэтэ, сүөгэйэ Саха сирин оччотооҕу суду дьоҥун, Ольга Иванова, Валерий Ноев, Елена Иванова курдук чаҕылхай талааннары кытта тэҥнэ сылдьыбыппар буолар дуу диэн үөрэн кэпсиир.

Валерий Афанасьевич оскуолаҕа учууталлыыр кэмигэр кылаас салайаччытынан үлэлээбитэ. Үөрэппит оҕолоро кылааһынан үбүлүөйдэриигэр ыытыран, чэстэхэн, махтанан, сыа-сым курдук тутан-хабан илдьэ сылдьаччылар.Махталларын бэлиэтии боһомо бэлэҕи - биэни биэрэн учууталлардыын үөрдүбүттэрэ.

Валерий, били, ыаллыы сытан: "Таҥара хаһан кэлэр?" - диэн ыйыпыттын курдук Айыы таҥара аҕаабыт олоҕор бойэтин суолун булуман, эрэллээхтик, дьоҥуннаахтык олорон, дьиэ-кэргэн диринг ойдообулэ, сылаас сыһыана, истиг таптала баар буолан кини дьоллоох аҕа буолар. Бэйэтэ этэрин курдук,таҥараттан киниэхэ бэриллибит, анаммыт күн киһитэ, аанньала, кэргэнэ Татьяна Софроновнаньын иллэх дьиэ кэргэн буолан, диринг ис хоһоонноох үтүө олоҕу олорон, оскуолаҕа биргэ үлэлэн оҕолорун, сиэнэрин тапталларынан сылаанныйан үөрэ-көтө олороллор.

Валерий Афанасьевич 1937 сыллаахха кулун тутар 26 күнүгэр Сылан Бэрэтигэр төрөөбүтэ. Онон 70 саһын туру-томточчу туолла. Күндү киһибит, төрөөбүт-үөскэбит дойдугар туһалаах, кэскиллээх оҥордуҥ, бар дьоҥун махтальын ылыҥ. Сылайарыэлэйэрэ билбэккэ, аахсыбакка, олоҕун устата кытаанах санааҕын булгуруппакка, чэгиэн өйгүн ыһыытыбакка сырдык, ыраас суобастаах, чиэһинэй, кэнэ дууһалаах буолаҥгытын дьон-сэргэ ытыктабыльын ылыҥ. Кэрэ куоластаах, истиг ырыаһыт быһыытынан эҕэрдэргин эҕэрдэлии, кырдьаҕастарыҥ үөрдэ сырыт диэн 70 сааскынан алгыспытын тиэрдэбит.

Б. П. БАЙШЕВ.

Сценаҕа В.А. Арепин.

ЭҺЭРДЭЛИИБИТ!

Кун сирин кердербут кундутук сонньор кун-кубэй ийэбитин, эйэҕэс эбэҕэбиттэн Хатылы нэһилиэгин олохтоохун **Фекла Марковна ХАРЛАМПЬЕВАНЫ** 60 сааскын туолбут дьонун-маанытын убулуйбуттэн, итинник-истинник эҕэрдэлиибит!

Эн саамай, эйэҕэс майгын, амарах дуйнах, дьоннго утуе сыдьаанын биилиэ утуе хаалбуо буолар.

Бэйиэ туспутугар ахсаабат алгыстаах, кыыс-хаан, субэ-ама бэрэн харыстыы, арааччылыы сылдьарыттан уерэбит, мунура суох маастанабыт!

Бу курдук барыбыт уеруйуун, сэргэбиитин уллэстэн, дьонун-сэргэн ортотугар олоҕун доҕоро амарах олоҕубут, эрэллээх эйэбит Иван Ивановичтыын уйун дьоллоох олохтон диэн баҕа санаабытын аныыбыт.

Олоҕун арааҥа Уйбаан, кыыһын, кутуеттуг, уоларыттарын, кийиитэрин, сиэннэрин.

x x x

Убаастыыр салайааччыбытын, коллегабытын "Чурапчинка" ЧП салайааччытын **Ирина Степановна НИКИФОРОВАНЫ** 60 сааскын туолбут убулуйбуттэн уонна "Саха Республикатын хаачыйар эйэтэтин уутуелээх улэйитэ" аатын ылбыккынан эҕэрдэлиибит!

Улускэннээх улэ уеруйуун биилбит дьонун олохтоох кунду кийибитиэҕэр чэгиэн дорообуйаны баҕарабыт. Эн саалтаҕынан биирэ улэлэбит кэмэрбитин умнубаппыт. Кэрэхсин, оболоруун, сиэннэриин, аймахтарыын, чугас дьонун таптаппыттаргар ийдаран ессе уйун уйэлэн.

Дьыегэлэриин, "Локон" ЧП коллектива.

x x x

Кундутук сонньор ойуур-ойдоор дьуегэбитин, кыыстыытын "Локон" ЧП парикмахерын **Зоя Кимовна ЗАХАРОВАНЫ** "Отличник бытового обслуживания населения" аатын ылбыккынан итиэрэх тыллаарынан эҕэрдэлиибит!

Тарбаҕын алгыстаннын, ойбытын уйэлээх буоллун, онгорбутун тэлэс турдун. Баҕарабыт эн дьиэҕэр дьол-сорох тумуктун, кэрэхсин, оболоруун итии таптаппара, сылаас мичээрдээх олохтуун сыдаалттын, уеруйуун уксэттин.

Урукку олоҕу-дьаһаҕы хаачыйар комбинатка биирэ улэлэбит дьуегэлэриин, "Чурапчинка" ЧП коллектива.

x x x

Кунду дьуегэбитин, коллегабытын "Чурапчинка" ЧП ыстэннэҥнэн **Елена Гавриловна ПОПОВАНЫ** "Отличник бытового обслуживания населения" аатын ылбыккынан итиэннэ-истинник эҕэрдэлиибит!

Эн кизэн-хомку майгыгынан, туллаарыр дьоннор утуе сыдьаанныгын, кыдаатныыллаах улэйиэн диэн тутпаппыт.

Баҕарабыт кини мас курдук чиэрэ доруобуйаны. Дьиэ-эҕэрдэлээх, аймах-биэ дьоннор сылаас сыдьааннык, аччаабат кыдаатныык арааччылыы турдун.

"Чурапчинка" ЧП коллектива, биирэ улэлэбит дьуегэлэриин.

Үбулуөйгэ ыҥырабыт!

Чурапчы улууһун уорэҕириитигэр бастакы кыымы сахыт С. А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын 135 сылын бэлиэтиир үбулуөйүгэр 2007 сыл муус устар 6-7 күннэриэр

Күнду выпускниктарбытын, араас кэмнэ улэлээн аастыт коллегаларбытын ортосаһы эрэтиэ, аастыты ахтыһа, кэпэрэ кэскилин күнду ыалдьыт буоларгытыгар ыҥырабыт!

Оскуола коллектива.

Билсэр телефоннар: 41-309, 41-781.

3ѳ декабрь 2006 года — N 269-ФЗ

РОССИЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ
ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН
ОБ УПРОЩЕННОМ ПОРЯДКЕ ДЕКЛАРИРОВАНИЯ ДОХОДОВ ФИЗИЧЕСКИМИ ЛИЦАМИ

Принят Государственной Думой 22 декабря 2006 года

Одобрен Советом Федерации 27 декабря 2006 года

Статья 1. Основные понятия, используемые в настоящем Федеральном законе

1. Целью настоящего Федерального закона является предоставление возможности физическим лицам исполнить обязанность по уплате налогов в отношении доходов, полученных до 1 января 2006 года и подлежащих налогообложению в Российской Федерации посредством уплаты устанавливаемого настоящим Федеральным законом декларационного платежа.

2. Для целей настоящего Федерального закона используются следующие основные понятия:

1) упрощенный порядок декларирования доходов — уплата физическими лицами декларационного платежа без представления документов о видах и источниках доходов;

2) декларационный платеж — сумма денежных средств, уплачиваемая физическими лицами в соответствии с настоящим Федеральным законом;

3) банк — кредитная организация, имеющая разрешение Банка России на привлечение во вклады денежных средств физических лиц и на открытие и ведение банковских счетов физических лиц, выданное в порядке, установленном Федеральным законом "О банках и банковской деятельности" (в редакции Федерального закона от 3 февраля 1996 года N 17-ФЗ).

Статья 2. Порядок исчисления и уплаты декларационного платежа

1. Физические лица вправе в период со дня вступления в силу настоящего Федерального закона и до 1 января 2008 года самостоятельно исчислить и уплатить декларационный платеж.

2. Декларационный платеж рассчитывается исходя из суммы доходов физического лица, с которых в установленном законодательством Российской Федерации о налогах и сборах порядке не были уплачены налоги (страховые взносы в государственные социальные внебюджетные фонды), и ставки 13 процентов вне зависимости от видов доходов и применявшихся к ним налоговых ставок. При этом в расчетном документе физическим лицом указывается наименование платежа "Декларационный платеж".

3. Декларационный платеж уплачивается через банк в наличной или безналичной форме на счета территориальных органов Федерального казначейства. Банки обязаны обеспечить открытость и доступность для любого заинтересованного физического лица сведений о реквизитах счетов территориальных органов Федерального казначейства и иных сведений, необходимых для заполнения расчетных документов на перечисление декларационного платежа.

4. Банк обязан перечислить декларационный платеж в течение одного операционного дня, следующего за днем получения соответствующего поручения физического лица. При этом плата за перечисление декларационного платежа не взимается.

5. Факт уплаты декларационного платежа подтверждается расчетным документом с отметкой банка о его исполнении.

Статья 3. Исполнение обязанности по уплате налогов и представлению налоговых деклараций физическими лицами, уплатившими декларационный платеж

1. Физические лица, осуществившие уплату декларационного платежа, освобождаются настоящим Федеральным законом, в части доходов, исходя из которого рассчитан уплаченный декларационный платеж, считаются исполнившими свои обязанности по:

1) уплате налога на доходы физических лиц (подоходного налога);

2) представлению налоговой декларации (деклараций) по налогу на доходы физических лиц (подоходному налогу) и иных документов, представление которых было обязательным в соответствии с законодательством Российской Федерации о налогах и сборах при подаче такой декларации (деклараций).

2. Физические лица, получившие доходы от предпринимательской деятельности или от занятия частной практикой, осуществившие уплату декларационного платежа в соответствии с настоящим Федеральным законом, в части доходов, исходя из которого рассчитан уплаченный декларационный платеж, считаются также исполнившими свои обязанности по:

1) уплате единого социального налога (страховых взносов в государственные социальные внебюджетные фонды) с полученных доходов;

2) представлению налоговой декларации (деклараций) по единому социальному налогу с полученных ими доходов и иных документов, представление которых было обязательным в соответствии с законодательством Российской Федерации о налогах и сборах при подаче такой декларации (деклараций).

Статья 4. Ограничения в использовании информации об уплате декларационного платежа

1. Расчетные документы, подтверждающие уплату декларационного платежа, а также сведения, содержащиеся в этих документах, не могут быть истребованы, за исключением случаев, указанных в части 3 настоящей статьи. Указанные документы и сведения не могут передаваться другим лицам в нарушение порядка, установленного настоящим Федеральным законом, а также являться доказательством обвинения по уголовным делам и делам об административных нарушениях.

2. Расчетные документы, подтверждающие уплату декларационного платежа, хранятся до 1 января 2012 года.

3. Сведения об уплате декларационного платежа могут быть истребованы только по запросу самого физического лица, осуществившего декларационный платеж, либо по запросу правоохранительных органов в целях проверки подлинности предъявленного физическим лицом расчетного документа.

Статья 5. Порядок применения настоящего Федерального закона

1. Положения настоящего Федерального закона не применяются в отношении доходов физических лиц, с которых в установленном законодательством Российской Федерации о налогах и сборах порядке были уплачены налоги (страховые взносы в государственные социальные внебюджетные фонды).

2. Настоящий Федеральный закон не распространяется на лиц, в отношении которых имеется вступивший в законную силу обвинительный приговор за совершение преступления, предусмотренного статьей 198 Уголовного кодекса Российской Федерации, если при этом судимость по данной статье Уголовного кодекса Российской Федерации не снята и не погашена.

Статья 6. Вступление в силу настоящего Федерального закона. Настоящий Федеральный закон вступает в силу с 1 марта 2007 года.

ПРЕЗИДЕНТ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ В. ПУТИН.

Сахабыт сирин үтүө санаалаах дьонугар ыҥырыы

Быйыл, кулун тутар 26 күннэр Чурапчы улууһун Үрүҥ-Күөл бөһүөлэгин С. Д. Флегонтов аатынан Хадаар орто оскуолата уонна былдьаммытынан амарах санаалаах бар дьоммут, ыарахан хаммытигэр эҥиги үөрэтии-иитии тиһигэ тохтообокко барарын туһугар улахан өйөбүл, күүс-көмө буоларгытыгар ыҥырабыт.

Биниги счеппут: Филиал № 5048 Чурапчинское отделение, с. Чурапча. Счет № 42307810376261133101/48.

Бар дьоммутугар үчүс үөрүү, дьол-сарсыы эрэ тохсойдун, үтүө санаабыт үтүөнэн эргиллиннин!

Хадаар орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ, үлэһиттэрэ.

Улууска ынабы искусственнай буоһатыыга икки ыйдаах месячник балаһыанньата

Улууска ынабы искусственнай сиэмэлэһиннэн буоһатарга 2 ыйдаах, муус устар 5 күнүттэн бастыҥ 5 күнүгэр диэри, месячник ыытылларыгар улуус баһылыгын сэбиэгин дьаһала тарыста.

Сыала-соруох: Суйуу баруодатын тупсарыы, кэлэр 2008 сылга бастакы кварталга эйбэх тэрилгэй тэрилиэ эйгиэ.

Усулуобуйата:

1. Нэһилиэктэрэх 2007 сылга баһылык сэбиэтинэн биллэрэммит быыһаан туоруутун бырыыана үрдүгүнэн нэһилиэктэр икки ардыларыгар улууска ыытыллар сылтаах нуохтэлии усулуобуйаттыгар киирэр.

2. Техник-осеменатордар икки ардыларыгар:

туоскаах быыстарыын 50 бырыыантан үөһээ талыллыбуттарга (бырыыана үрдүгүнэн)

I миэстэ — 10000 солк.

II миэстэ — 5000 солк.

III миэстэ — 3000 солк.

3. Нэһилиэк иитиэр кэбулэҥник

Месячник ыытыллар кэмигэр сиэмэлэһэн иҥин талыллыбут хаачыстыы чаҕыстыы оҥоһуллар:

1. 10 ынахтан эйбэх суйуну сиэмэлэппит баайынай хаһаайыстыыбаларга;

2. 3 ынахтан эйбэх суйуну сиэмэлэппит чаайынай хаһаайыстыыбаларга.

Биир талаан 200 солкуобай оҥоруллар, 150 солкуобайы талыллар.

Иккис пуҥу үбүлэҥнэнэ улууска тыа хаһаайыстыбатын салаалыыр ыытыллар "эксперимент" сэбиэтинэн быһаарылыыннан оҥоһуллар.

Күннэтэлии тумуеэ сыл бүтүүтэ таҕыстар.

Тыа хаһаайыстыбатын управлениета.

БИЛДЭРИИЛЭР

Мыҥдаҕаайыга көҥөрөн ыларга 7,30х7,30 дьиэ 50 тыс. солк. атыылаар.
Билсэр телефон: 29-265.

x x x

Байаҕыт матырыйаалгытынан тыы оноробун.
Телефон: 41-592.

Оболоро, быраатта Мыҥдаҕаайы нэһилиэгин олохтоохо
ЯКОВЛЕВ Илья
хомолтолоохтук күн сиригэр барбытынан таба-арыстарбытыгар Туйаара, Петр Яковлевтарга, кинилэр оболоругар Аленаҕа, Ларисаҕа, Варяҕа кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Мыҥдаҕаайыттан Сазоновтар.

Таталлаах ийэлэрэ, улэ, тыыл ветерана, хоту кэйэруллуу кыттыылааҕа, Болтоно нэһилиэгин олохтоохо
МИРОНОВА Ульяна Егоровна
уйун, ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан биирэ уерэммит табаарыстарбытыгар Мотрена Ивановнаҕа, Егор Ивановичка, бары чугас дьонугар кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Болтоно оскуолатыгар биирэ уерэммиттэрэ.

Күнду ийэбит, эйэбит, улэ ветерана, Мыҥдаҕаайы нэһилиэгин олохтоохо
ЯКОВЛЕВА Варвара Алексеевна
бу дьыл муус устар 1 күнүгэр хомолтолоохтук олохтон туораабытын дириҥник курутуйан туран билэр дьонугар, табаарыстарыгар иҥитиннэрэбит.
Кыыһа, уола, кийиитэ, сиэннэрэ, биирэ тереебуттэрэ, аймахтара.

Хоптоҕо нэһилиэгин олохтоохо
ГОГОЛЕВ Василий Петрович
хомолтолоохтук олохтон туораабытынан биирэ тереебуттэриэр, бары аймахтарыгар кутурҕаммытын тиэрдэбит.
"Хоптоҕо нэһилиэгэ" МТ дьаһалтата, кырдьаҕастар сэбиэттэрэ.

Редактор - директор: А.А. ЗАХАРОВ.
Редактор - директоры солбуйаччы, политика, бырааб, культура, спорт отдела – О.В. ЖИРКОВА.
Эпплиэттийр секретарь, сурук отдела – А.М. СЛЕПЦОВ.
Тыа хаһаайыстыбатын отдела – Г.И. ПОЛУСКИНА.
Үерэх, доруобуйа харыстабылын, иччат отдела – А.М. АДАМОВА.
Корректор – В.Н. ПЕТРОВА.
Верстальщик – И.И. ЛАЗАРЕВ.
Бэчээттээччи – Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийбэт тоҥаараччылар: СР Правительствата, Чурапчы улууһун "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһук государственнай учреждение. Массовой информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын тутуһуу контуруоллуур уонна регистрациялыыр РФ бэчээхэ СР региональнай управлениетыгар 2003 с. бэс ыйын 20 күннэр регистрацияламмыт нүөмэрэ – ПИ №19-0423.

АДАРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а".
Телефоннарбыт: редактор – 41-332, отделлар – 41-265.
E-mail: Osanaoloh@churap.sakha.ru

САҤА ОЛОХ

Автор суругар эпилэр саҥа редакция позициытыгар малдьи сөп түбэтэр буолбатах. Сурукка ыйыллар чахчылар кырдьыгастахтарыгар эпплиэннэйи автор тус бэйиэ сүөр.

"Саҥа олох" реакционнай-издательскай холбоһук ГУ. Офсетнай бэчээт. Сахаһын № 40 Тираж 2562. 02.04.2007 с. бэчээккэ бэриллиэ.
Хаһыат нэдиэлэҕэ үстэ оптуорунньукка, кэлиэргэ уонна субуотаҕа таҕыстар.